

сподівання, унеможливлене здогадки щодо кінцівки тексту. Унаслідок відмови від ієрархічних моделей у тексті постмодерну речення характеризуються відкритими, розділовими, змішаними або невизначними формами.

Отже, у ході дослідження, ми дійшли до висновку, що розмежування складних речень з паратактичним і гіпотактичним зв'язками полягає в семантичній структурі їхніх комплексів, яка є неоднорідною, що пояснюється різною комунікативною значущістю елементів у смислового вираженні аналізованих конструкцій. Зазначимо, що мовне кодування когнітивного дисонансу за рахунок паратаксисту переважає в художній літературі постмодерну, на відміну від протиставленому йому гіпотаксисту. Результати, отримані в ході нашого дослідження, чітко підтверджують цей факт.

Список літератури

1. Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис : підручник / І. Р. Вихованець. – К. : Либідь, 1993. – 368 с.
2. Ильин И. П. Постмодернизм. Словарь терминов / И. П. Ильин. – М. : ИНИОН РАН (отдел литературоведения) – INTRADA, 2001. – 384 с.
3. Перебийніс В. І. Статистичні методи для лінгвістів : Навчальний посібник / В. І. Перебийніс. – Вінниця : НОВА КНИГА, 2001. – 168 с.
4. Ракова К. И. Типы полипредикативного предложения с сочетанием гипотаксиса и паратаксиса в современном английском языке / К. И. Ракова. – Ростов-на-Дону : Изд-во Северо-Кавказского научного центра высшей школы “Научная мысль Кавказа”, 2004. – С. 157–166.
5. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика : термінологічна енциклопедія / О. О. Селіванова. – Полтава : Довкілля – К., 2006. – 716 с.
6. Fokkema D. W. The semantic and syntactic organization of postmodernist text / D. W. Fokkema // Approaching postmodernism. – Amsterdam : John Benjamins Publishing Company, 1986. – P. 81–98.
7. Fokkema D., Ibsch E. Modernist Conjectures. A Mainstream in European Literature 1910 – 1940 / D. Fokkema, E. Ibsch. – N.Y. : St. Martin Press, 1988. – 330 p.
8. Hassan Ihab. The Postmodern Turn: Essays in Postmodern Theory and Culture / Hassan Ihab. – Ohio State Univ Press, 1987 – 288 p.
9. Harris Alice C. Historical syntax in crosslinguistic perspective / Alice C. Harris, Lyle Campbell // Cambridge studies in linguistics. – Cambridge University Press, 1995. – 485.
10. Helgander J. The relative clause in English and other German languages. A historical and analytical survey / J. Helgander. – Gothenburg, 1971. – 2008 p.
11. Lodge D. Modernism, antimodernism, postmodernism / D. Lodge. – Birmingham : University of Birmingham Press, 1977. – 293 p.
12. Lodge D. The Modes of Modern Writing : Metaphor, Metonymy and the Typology of Modern Literature / D. Lodge. – L. : Arnold, 1977. – P. 228–235.
13. McHale B. Constructing Postmodernism / B. McHale – L.; N. Y. : Routledge, 1992. – 342 p.
14. Romaine, S. Towards a typology of relative clause formation strategies in Germanic / S. Romaine // Trends in Linguistics. Studies and monographs 23. Historical syntax. Editor Jasec Fisial. – Berlin, 1984. – P. 437–471.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

15. Dunmore H. Spell of Winter / H. Dunmore : [a novel] – NY : Grove Press, 1995. – 313 p.
16. Grenville K. The Idea of Perfection / K. Grenville : [a novel] – London : Penguin Books, 2001. – 401 p.
17. Homes A. May We Be Forgiven / A. Homes : [a novel] – London : Penguin Books, 2013. – 480 p.
18. Obrecht T. The Tiger's Wife / T. Obrecht : [a novel] – New York : Random House Trade Paperback Edition, 2011. – 356 p.
19. Shriver L. We Need to Talk About Kevin / L. Shriver : [a novel] – London : Counterpoint Press. 2005. – 400 p.

УДК: 811.111:81'373

Сабадаш Ю. О. (Запоріжжя)

ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ АРХАЇЧНОЇ ЛЕКСИКИ АНГЛОМОВНИХ ВЕРСІЙ БІБЛІЇ

Здійснено лінгвокультурологічний аналіз архаїзмів в англомовних версіях біблійних текстів різних епох. Проведено дослідження застарілої лексики з урахуванням лінгвальних чинників розвитку мови. Подано класифікацію хронологічно маркованих одиниць, що розкривають особливості вербалізації поняття ЛЮДИНА в текстах Біблії.

Ключові слова: архаїзація, мовна одиниця, лінгвальні чинники, лінгвокультура, вербалізація, біблійні тексти.

Осуществлён лингвокультурологический анализ архаизмов в англоязычных версиях библейских текстов разных эпох. Проведено исследование устаревшей лексики с учетом языковых факторов развития языка.

Представлена класифікація хронологічески маркованих одиниць, розкриваючих особливості вербалізації поняття ЧЕЛОВЕК в текстах Біблії.

Ключевые слова: архаїзація, мовна одиниця, мовні фактори, лінгвокультура, вербалізація, біблійські тексти.

This article focuses on the linguocultural analysis of archaisms in the English Bible texts of various periods. It investigates the archaic lexis through the prism of linguistic factors of language development. Classification of chronologically marked units reveals the linguistic peculiarities of the notion of HUMAN-BEING in the Bible texts.

Keywords: archaism, language unit, lingual factor, linguocultural, verbalization, the Bible texts.

Антропоцентричний вектор сучасних лінгвістичних досліджень спрямований на аналіз мовної системи в її комплексному взаємозв'язку з людиною та культурою. Мова, що є однією зі загальних форм відображення будь-яких змін у соціально-культурному середовищі при певних історичних умовах розвитку суспільної свідомості, знаходиться в постійній динаміці. Мінливість картини світу безпосередньо впливає на розвиток лексичного складу сучасної мови. Пошуки шляхів удосконалення словникового складу стимулюють не лише появу нових мовних одиниць, але й зворотний процес – **архаїзацію** лексем або їхніх лексико-семантичних варіантів. Аналіз процесу архаїзації елементів лексичного складу, які є аспектом дослідження мовного образу людини в Біблії, дозволяє детальніше розкрити специфіку еволюції мовної системи у межах релігійної картини світу, що зумовлює **актуальність** цього дослідження.

Метою роботи є вивчення особливостей вербалізації біблійної людини, зважаючи на архаїзацію лексичного складу. **Об'єктом** дослідження є процес застарівання біблійної лексики під впливом лінгвальних факторів (розвитку мови та оновлення її словникового складу). **Предметом** статті стали застарілі одиниці й елементи та їхні сучасні відповідники, що використовуються для вербалізації образу людини у різних версіях перекладу Біблії. **Матеріалом** слугували тексти англійських версій Святого Письма: King James Version (далі KJV, 1611 рік), English Standard Version (ESV, 2001 рік), American Standard Version (ASV, 1901 рік), New International Version (NIV, 2011 рік).

Згідно з даними стилістичного енциклопедичного словника *архаїзми* (з грец. *archaios* "давній") – це застарілі слова, що належать до пасивного словникового складу мови, позначають наявні реалії і в сучасній мові замінені синонімічними словами активного складу [5, с. 40]. Проблема архаїзації входить до кола наукових інтересів багатьох дослідників, які визначають архаїзми з боку їхнього розрізнення щодо сучасної мовної системи (О.І. Смірнічій, А. Едлічка, Ш. Баллі, Е.Г. Михайлова, Е. Косеріу), функцій, що виконують архаїзми в тексті (Б. Кобилянська, Я. Дзира, В. Карпова, С.Д. Жорданія, І.Б. Голуб) та класифікацій застарілих слів згідно з характером їхньої архаїзації (Н.М. Шанський, П.П. Шуба, О.С. Ахманова, Д.Е. Розенталь, М.А. Теленкова, Ю.П. Солодуб, Ф.Б. Альбрехт, О.О. Селіванова, І. Р. Гальперін, Ж. Марузо тощо).

Виходячи з інкорпорації й узагальнення досліджень, провідними серед яких є теорії Н.М. Шанського, П.П. Шуби, О.С. Ахманової, пропонуємо розглянути біблійні архаїзми, спираючись на їхню типологію на: *лексичні архаїзми* (розділяючи їх на власне лексичні, лексико-словотворчі та лексико-фонетичні), *семантичні архаїзми* та *орфографічні варіанти архаїзмів* [2, с. 56; 6, с. 21].

Канонічні англійські версії перекладів Біблії містять досить вагомий пласт архаїчних елементів, граматичних та синтаксичних конструкцій, які в пізніших варіантах вільно замінюються сучасними мовними одиницями й фразами з еквівалентним змістом.

Наш аналіз пропонуємо розпочати із **лексичних архаїзмів**, підтип – **власне лексичні архаїзми**, якими є слова, що перешли до пасивного словника у зв'язку з їхньою субституцією більш активно вживаними мовними одиницями із синонімічною семантикою. У біблійних текстах архаїзми цієї категорії, перш за все, охоплюють застарілі в прямому номінативному значенні лексеми, що сприяють розкриттю образу людини в контексті Священного Писання та розумінню тексту сучасним адресатом: *stripling* "підліток, хлопець" (KJV, ASV) → *boy* (ESV) → *young man* (NIV) [1 Sam. 17: 56], *yokefellow* "кращий друг, товариш" (KJV, ASV) → *true companion* (ESV, NIV) [Philip. 4: 3], *bastard* "бастард (позашлюбне дитя)" (KJV, ASV) → *no one born of a forbidden union / marriage* (ESV, NIV) [Deuter. 23: 2], → *mixed people* (ESV) → *mongrel people* (NIV) [Zech. 9: 6], → *illegitimate children* (ESV) → *you are not legitimate* (NIV) [Heb. 12: 8], *bondman* "раб" (KJV, ASV) → *servant* (ESV) → *slave* (NIV) [Gen. 44: 33], *apothecary* "той, хто готує мазі та миро із ефірних олів" (KJV) → *perfumer* (ASV, ESV, NIV) [Ex. 30: 25], *husbandman* "землероб, виноградар" (KJV, ASV) → *farmer* (ESV, NIV) [Jerem. 51: 23], *paramour* "коханець" (KJV, ASV) → *lover* (ESV, NIV) [Ezek. 23: 20] тощо.

Оновлення словникового складу охоплює також дієслова та дієслівні вирази, де на зміну застарілим одиницям приходять інші: *to bethink* "пригадувати, роздумувати" (KJV, ASV) → *to turn one's heart* (ESV) → *to have a change of heart* (NIV) [1 Kings 8: 47]; *to wit* "знати" (KJV) → *to know* (ASV, ESV, NIV) [Acts 3: 17], *to be affrighted* "лякатися" (KJV, ASV) → *to be in dread* (ASV) → *to be terrified* (NIV) [Deuter. 7: 21], *to eschew* "остерігатися, уникати" (KJV) → *to turn away* (ASV, ESV) → *to shun* (NIV) [Job 1: 1] тощо.

Варто додати, що в кількісному співвідношенні більша частина власне лексичних архаїзмів представлена лексемами, які виконують другорядну функцію в реченні. Це, наприклад, самостійні та службові частини мови, які умовно можна поділити на групи "генетично споріднених" і "генетично неспоріднених".

"Генетично споріднені" архаїзми та їхні сучасні субститути мають один спільний елемент, а інший (як правило, застарілий) був витіснений новітнішим: *yesternight* "учора увечері, вчора вночі" (KJV, ASV) → *last night* (ESV, NIV) [Gen. 31: 29], *twain* "два" (KJV, ASV) → *two* (ESV, NIV) [Matth. 27: 51], *afore* "до" (KJV) → *before* (ASV, ESV, NIV) [2 Kings 20: 4] тощо.

До численнішої "генетично неспорідненої" групи, яка виконує другорядну функцію в реченні, належать архаїзми та їхні сучасні субститути, що не мають жодних спільних елементів. Наприклад: *sottish* "дурний,

тупий, нетямущий" (KJV, ASV) → *stupid* (ESV) → *senseless* (NIV) [Jerem. 4: 22], *meetest* "більш відповідний" (KJV, ASV) → *fittest* (ESV) → *worthy* (NIV) [2 Kings 10: 3], *betimes* "рано" (KJV, ASV) → *early* (ESV, NIV) [Gen. 26: 31], *anon* "негайно, зараз" (KJV) → *straightway* (ASV) → *immediately* (ESV, NIV) [Mark 1: 30] тощо.

Внутрішньомовні фактори впливають на зрушення в лексичній системі англійської мови та застарівання лексем, що згодом перетворюються на власне лексичні архаїзми, набувають застарілого плану вираження й субститується в сучасних текстах одиницями з відповідним дублетним значенням, синонімічними словосполученнями або перекладаються описово.

Розглянувши *власне лексичні архаїзми*, пропонуємо перейти і до інших підтипів *лексичних архаїзмів*, серед яких також виділяють *лексико-словотворчі* та *лексико-фонетичні*.

Підтип *лексико-фонетичних архаїзмів*, що відрізняються від сучасних мовних одиниць звуковим оформленням, представлений в англійських версіях Біблії різних періодів рядом лексем, у яких репрезентується система чергувань кореневого голосного, що пережила реорганізацію за середньо- та новоанглійського періодів. Наприклад: *shew* (KJV) → *show* (ASV, ESV, NIV) [Gen. 12: 1], *spake* (KJV, ASV) → *spoke* (ESV, NIV) [Gen. 18: 29], [Ps. 2: 7], *brethren* (KJV, ASV) → *brothers* (ESV, NIV) [1 Thessalon. 5: 25] тощо.

Як доводять приклади, лексико-фонетичні архаїзми тісно переплітаються з орфографічними, оскільки в середньоанглійському періоді (за часів написання версії Короля Якова), орфографія була більш фонетичною і не настільки традиційно усталеною, як тепер. Подібними змінами в фонетико-орфографічному плані, наприклад, характеризується лексема *mart* (KJV, ASV). Маючи середньодатські, тобто германські, корені, вона субститується давн. півн. франц. одиницею *market*, що у новітній версії отримує форму *marketplace* (NIV) [Isaiah 23: 3], яка наголошує на фізичній характеристиці, локалі ринку, а не торгівлі як діяльності.

Дослідження традиційних версій Біблії виявило ряд лексем, що містять архаїчні диграфи або окремі приголосні, які з часом зазнали фонетико-орфографічних змін, наприклад, *ch* → *c*, *ens* → *ex*. Так, у зв'язку із поверненням орфографії деяких французьких запозичень до вихідного етимологічного (латинського) правопису спостерігаємо такі зміни: *chapiters* (KJV) → *capitals* (ASV, ESV, NIV) [1 Kings 7: 19], *ensample* (KJV, ASV) → *example* (ESV) [2 Thes. 3: 9]. В іншому випадку наявний перехід *w* → *t*, наприклад, *bewray* (KJV) субститується одиницею *betray* (ASV, ESV, NIV) [Isaiah 16: 3]. За даними етимологічного словника у середньоанглійській період ці лексеми вже мають сформований характер, наприклад: *chapitral* (д. англ. період) → *chapitre* (с. англ. період) і *wrēgan* (д. англ. період) → *be-* + *wreyen* (с. англ. період), але зважаючи на орієнтацію на французьку лінгвокультуру та тенденцію заміни орфографії французьких запозичень латинською, до активного застосування залучаються лексеми з латинськими коренями *capital* (д. англ. період) → *capitale* (с. англ. період) та французького походження (*trahir* (д. англ. період) → *be-* + *trayen* (с. англ. період)).

Фонетико-орфографічний статус англійської мови в період видання версії Короля Якова має майже сформований характер. Американській стандартній версії, яка наслідує канонічність авторизованої версії 1611 року, притаманне спрощення системи орфографії, що спостерігається в лексемах французького та латинського походження. Наприклад, зі складу закінчення *-our* випадає голосний *u*: *colours* (KJV) → *colors* (ASV, ESV) [Gen. 37: 3], *favour* (KJV) → *favor* (ASV, ESV, NIV) [Gen. 18: 3], *labour* (KJV) → *labor* (ASV, ESV, NIV) [Jerem. 3: 24]. Тенденція до спрощення написання спостерігається й у випадку субституції приголосних *c* → *s*: *defence* (KJV, ASV) → *defense* (ESV, NIV) [2 Chron. 11: 5], уникнення подвоєння приголосних, наприклад: *travellers* (KJV, ASV) → *travelers* (ESV, NIV) [Judges 5: 6] та, навпаки, подвоєння приголосних *skilfully* (KJV, ASV) → *skillfully* (ESV, NIV) [Ps. 33: 3] тощо.

Таким чином, фонетичне та орфографічне оформлення лексичних одиниць, представлених у традиційних версіях перекладу, архаїзуються (*shew*, *bretheren*, *bewray*), а їхні дублети з модернізованою звуковою оболонкою (*show*, *brothers*, *betray*) асимілюються, віддзеркалюючи фонетичний історичний розвиток словникового складу англійської мови.

До *лексико-словотворчих архаїзмів* належать мовні одиниці, що мають окремі застарілі словотворчі елементи, наприклад, афікси: *a-*, *be-*, *-ling*, *-rick*, *-st* тощо: *aright* (KJV, ASV) → *rightly* (ESV) → *right* (NIV) [Jerem. 8: 6], *ado* (KJV) [Mark 5: 39] → *to do*, *affright* (KJV, ASV) [Rev. 11: 13] → *to fright*, *bethink* (KJV, ASV) [2 Chron. 6: 37] → *to think*, *bishoprick* (KJV) → *the office of (bishop)* (ASV) [Acts 1:20], *silverling* (KJV, ASV) → *shekels of silver* (ESV, NIV) [Isaiah 7: 23], *whilst* (KJV, ASV) → *while* (ESV, NIV) [Nehem. 6: 3] та інші.

Досліджувана група архаїзмів охоплює одиниці, словотворча модель яких у процесі розвитку мови еволюціонувала, видозмінюючи саму форму слова:

- складання одиниці з двох і більше лексем: *daughter in law* (KJV) → *daughter-in-law* (ASV, ESV, NIV) [Ruth 4: 15], *well set hair* (KJV, ASV) → *well-set hair* (ESV) → *well-dressed hair* (NIV) [Isaiah 3:24] тощо;

- розпад складної одиниці на окремі лексеми зі збереженням усіх компонентів: *maidservants* (KJV, ASV) → *maid-servants* (ESV) → *female servants* (NIV) [Gen. 12: 16] або їхньою частковою втратою: *masterbuilder* (KJV, ASV) → *master builder* (ESV) → *builder* (NIV) [1 Corinth. 3: 10]; *wellpleasing* (KJV) → *well-pleasing* (ASV, ESV) → *pleasing* (NIV) [Heb.13: 21] тощо.

Варто додати, що в ряді подібних випадків відбувається субституція окремих елементів первинних словосполучень сучасними еквівалентами (*well set hair* (KJV, ASV) → *well-set hair* (ESV) → *well-dressed hair* (NIV) [Isaiah 3:24]) або поступова нівеляція однієї з основ складної лексеми з ідентичною семантикою з метою уникнення тавтологічності висловлювання (*wellpleasing* (KJV) → *well-pleasing* (ASV, ESV) → *pleasing* (NIV) [Heb.13: 21]).

Отже, процес архаїзації мови стосується її різних рівнів, стимулюючи появу нових мовних одиниць, що в межах загальних законів розвитку лінгвальної системи, сповна виправдані. Застосування субституцій та випадки модифікації архаїчних елементів сучасними стилістично-нейтральними відповідниками авторами перекладу має на меті зниження патетичного тону біблійного мовлення.

Лексико-семантичні архаїзми – це одиниці, що продовжують уживатися в сучасній мові, але розвинули новітнє значення, втративши застарілий лексико-семантичний варіант. Аналіз фактичного матеріалу виявив лексеми та словосполучення з архаїчними значеннями, використання яких притаманне канонічним версіям перекладу: *nephew* "онук" (KJV) → *sons' sons* (ASV) → *grandsons* (ESV, NIV) [Judg. 12: 14], *matrix* "утроба" (KJV) → (*woman's*) *womb* (ASV, ESV, NIV) [Exod. 13: 12], *to beget* "стати батьком" (KJV, ASV) → *to father* (ESV) → *to be the father* (NIV) [Gen. 4: 18], *to send someone good speed* "сприяти, приносити успіх" (KJV, ASV) → *to grant someone success* (ESV) → *to make someone successful* (NIV) [Gen. 24: 12], *carnal* "земний, плотський, сексуальний, мирський" (KJV, ASV) → *sensual, sexual, fleshly, worldly, secular, unspiritual* (ESV, NIV) [Rom. 7: 14; 8: 6, 7; 15: 27; 1 Cor. 3: 1, 3, 4, 9; 11; Heb. 7: 16, 9; 10; Num. 5: 13] тощо.

До групи семантичних архаїзмів, що властиві традиційним версіям перекладу Біблії, відносять наступні багатозначні одиниці, один з лексико-семантичних варіантів яких з часом був витіснений іншим, таким чином відбулася їхня ротація, периферійне значення стало головним, а головне – відійшло на периферію, приєднавшись до пасивного словника: *seed* "сім'я, нащадок" (KJV, ASV) → *offspring* (ESV, NIV) [Gen. 38: 9], → *family line* [Gen. 19: 34], → *descendants* (NIV) [Gen. 22: 17], *conversation* "спосіб життя" (KJV, ASV) → *way of life* (ESV, NIV) [Ps. 37: 14], *to tell* "рахувати" (KJV) → *to number* (ASV, ESV) → *to count* (NIV) [Gen. 15: 5], *to have a conversation* "поводитися" (KJV) → *to behave* (ASV, ESV) → *to conduct* (NIV) [2 Corinth. 1: 12], *single* "здоровий" (KJV, ASV) → *healthy* (ESV, NIV) [Matth. 6: 22], *gentle* "добрий, жалісливий, уважний до інших" (KJV, ASV) → *kind* (ESV, NIV) [2 Tim. 2: 24], → *considerate* (NIV) [1 Peter 2: 18] тощо.

Зауважимо, що під впливом лінгвальних факторів деякі багатозначні лексеми втратили полісемічність у результаті архаїзації їхніх лексико-семантичних варіантів. Компаративний аналіз англомовних версій Біблії виявив ряд мовних одиниць зі зміненою семантичною структурою. Наприклад, лексема *bosom*, маючи первинне закріплене значення, що історично склалося і продовжує бути актуальним у сучасній мовній системі, "*the front part of a woman's chest, a woman's breast*" – "*жіночі груди*", залишається незмінним в усіх версіях перекладу. Одиниця *bosom* одночасно має другорядні значення, які субститууються сучасними одиницями з ідентичною семантикою:

- *bosom* "лоно, надра" → *side* "бік, місце": ...*into Abraham's bosom*... (KJV, ASV) → ...*to Abraham's side*... (ESV, NIV) [Luke 16: 22],
- *bosom* "лоно, надра" → *lap* "коло":...*for anger resteth in the bosom of fools*... (KJV, ASV) → ...*for anger lodges in the heart of fools* (ESV). → ...*for anger resides in the lap of fools* (NIV). [Eccles. 7: 9],
- *to give someone into the bosom* "леліяти, обіймати" → *to give someone to the embrace / to embrace, to put someone in the arms* "обійми / обіймати, руки", позначаючи почуття любові до іншої людини: ...*toward the wife of his bosom*... (KJV, ASV) → ...*to the wife he embraces*... (ESV) → ...*the wife he loves*... (NIV) [Deuter. 28: 54; Gen. 16: 5],
- *bosom* "серце, душа" → *heart* "серце": ...*I do bear in my bosom*... (KJV, ASV) → ...*I bear in my heart*... (ESV, NIV) [Ps. 89: 50],
- *bosom* "ховати за пазуху" → *in secret* "зберігати в таємниці": ...*A wicked man taketh a gift out of the bosom*... (KJV) → *A wicked man receiveth a bribe out of the bosom*... (ASV) → *The wicked accepts a bribe in secret*... (ESV, NIV) [Prov. 17: 23],
- *bosom* "пазуха" → *inside one's cloak* "під одяг": ...*Put now thine hand into thy bosom*... (KJV, ASV) → ...*Put your hand inside your cloak*... (ESV, NIV) [Ex. 4: 6]. Отже, більшість значень лексеми *bosom* має сучасні аналоги, які активно вживаються в пізніших перекладах Біблії.

Дослідження англомовних версій Священного Писання різних періодів видань з'ясувало, що лексико-семантичні архаїзми, вживання яких є особливістю канонічних перекладів, у кількісному співвідношенні значно поступаються власне лексичним архаїзмам. Субституція певних застарілих лексем та їхніх значень сучасними еквівалентами сприяє розкриттю образу людини в Біблії. Релігійна архаїчна лексика, нюанси якої можуть бути невластиві їй поза духовно-релігійним контекстом, стає зрозумілішою сучасному адресатові.

Таким чином, можна зробити висновок, що у процесі архаїзації біблійного мовлення лінгвальний фактор відіграв вагомішу роль, ніж екстралінгвальний, оскільки причина виникнення архаїзмів пояснюється дією законів розвитку мови й оновлення її словникового складу, які стимулюють подальшу динаміку еволюції англійської мови. Аналіз досліджуваного корпусу власне лексичних архаїзмів, особливості яких виявляються на фонетичному, морфологічному, лексичному рівнях та в орфографії, спирається на специфіку розвитку мови в новоанглійський період, явні ознаки якого простежуються в текстах версії Короля Якова (1611 р.) та американської стандартної версії (1901 р.). Етимологічний аналіз лексико-семантичних одиниць з'ясував ознаки переходу лексем від полісемічності до моносемічності (*bosom*) та приклади архаїзмів, що піддалися семантичній модифікації (*nephew, carnal, to beget*). Варто додати, що в більшості випадків застарілі одиниці відрізняються специфічним книжковим вживанням, виконуючи прогнозоване стилістичне навантаження в біблійному мовленні, що в рамках тенденції осучаснення Святого Письма провокує авторів англійської стандартної версії (2001 р.) та нової міжнародної версії Біблії (2011 р.) знижувати підвищений стиль тексту завдяки лексичним субституціям, що, з одного боку, частково нейтралізує колорит біблійного мовлення, а з іншого – робить його зрозумілішим і загальнодоступнішим сучасному читачеві. Наукова розвідка не є вичерпною й окреслює широкі перспективи подальших досліджень еволюції текстів Біблії під впливом лінгвальних та екстралінгвальних чинників.

Список літератури

1. Аракин В. Д. История английского языка: учеб. пособие / В. Д. Аракин; под ред. М. Д. Резвезовой. – М. : Физматлит, 2003. – 264 с.

2. Ахманова О. С. Словарь лингвистических терминов / О. С. Ахманова. – М. : КомКнига, 2005. – 576 с.
3. Ильиш Б. А. История английского языка. Учебное пособие / Б. А. Ильиш. – М. : Высшая школа, 1968. – 405 с.
4. Гальперин И. Р. Очерки по стилистике английского языка / И. Р. Гальперин. – М. : Изд-во иностр. лит., 1958. – 459 с.
5. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія / О. О. Селіванова. – Полтава : Довкілля. – К, 2010. – 844 с.
6. Стилистический энциклопедический словарь русского языка / под ред. М. Н. Кожинной. – М. : Флинта, Наука, 2003. – 696 с.
7. Douglas Harper. Online Etymology Dictionary [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.etymonline.com>. – Title from screen.
8. New Testament. King James Version. – NY. : American Bible Society, 1999. – 1046 p.
9. The American Standard Version (Old and New Testaments). – 1901. – [Electronic resource]. – Access mode: [http://www.biblegateway.com/versions/American-Standard-Version-ASV Bible/#booklist-htm](http://www.biblegateway.com/versions/American-Standard-Version-ASV-Bible/#booklist-htm), free. – Title from screen.
10. The English Standard Version. – NY. : Oxford University Press, 2009. – 1360 p.
11. The Holy Bible. (The Old and New Testaments). – Colorado Springs. : International Bible Society, 2005. – 864 p.

УДК811.112.2'42

Савош Л.М (Київ)

ПРОБЛЕМА ВИЗНАЧЕННЯ ФОНОСТИЛИСТИЧНОЇ ДОМІНАНТИ В ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ

Висвітлено проблему визначення домінуючих сегментних і просодичних характеристик у текстах різного стилістичного забарвлення. Основну увагу приділено поняттю «домінанта» як фокусуєму компоненту художнього тексту в його усній реалізації.

Ключові слова: *фоностилістика, домінанта, художній текст.*

Освещена проблема определения доминирующих сегментных и просодических характеристик в тексте с учетом их стилистической окрашенности. Основное внимание уделено понятию «доминанта» как фокусируемому компоненту художественного текста в его устной реализации.

Ключевые слова: *фоностилистика, доминанта, художественный текст.*

The article reveals the dominant role of segmental and prosodic features in fiction, taking into account its stylistic colouring. The emphasis is on the concept of "dominant" as the focusing component of a literary text in its realization.

Keywords: *phonostylistics, dominant, fiction.*

Дослідження стилістичних факторів, які впливають на характер реалізації фонем і просодем, з одного боку, і роль просодії у мовному вираженні стилістичних значень – з іншого, зумовлюють актуальність статті.

Термін «домінанта» як "панівний осередок збудження, що визначає певною мірою характер поточних центрів реакцій у даний момент" був уведений в науковий обіг фізіологом О. О. Ухтомським [16, с. 39]. Автор надає значну роль домінанті в поведінці людей, підкреслюючи: "нам здається, що ми приймаємо рішення і діємо на основі того, як уявляємо собі стан речей, а фактично ми все бачимо крізь призму наших домінант" [там само, с. 39].

Однак поняття «домінанта» розглядається не лише з точки зору психології. В культурології, літературознавстві, перекладознавстві домінанті присвячено низку праць [3; 13; 16; 20]. Це пояснюється міждисциплінарним характером розвитку науки, що передбачає дослідження в рамках різного типу наукових знань.

Так, принцип домінанти в лінгвістиці розробляється в теорії Анатолія Івановича Новікова [13], ідея якого полягає в тому, що саме домінанта як осередок збудження, яке виникає під час сприйняття тексту і реакція на текст визначають те, як ми чуємо озвучений текст: "домінанта, що виникла у свідомості, об'єднує навколо себе зміст, переструктурує його і в такий спосіб створює семантичний простір. Зовнішнім проявом домінантності, очевидно, є оперування такими одиницями, як ключові слова, смислові віхи, опорні пункти, що створюють своєрідний *рельєф* несформованого у свідомості семантичного простору" [13, с. 56].

На думку Лева Олексійовича Новікова, "сучасний аналіз мови художньої літератури характеризується визначальним підходом, пошуком провідних, домінантних мовленнєвих засобів, які дозволяють виділити головні, "ключові" слова, семантичні текстові поля, що організують цілісну єдність художнього тексту в його естетичному сприйнятті" [14, с. 31]. Пошук визначальних мовленнєвих засобів художнього тексту стає можливим після аналізу його структурної, семантичної та комунікативної організації. Подібна логіка виявлення текстових домінант зумовлена тим, що, як зауважив дослідник, "попередній розгляд тексту з точки зору ідейного змісту і композиції допомагає розкрити специфіку його мовної структури, яка визначається домінантою, і "підказати" основний напрямок, провідні лінії аналізу мовної структури твору" [14, с. 30].